

مقدمه مترجم

معرفی نویسنده و کتاب

جایگاه پول در نظام سلامت کتابی است که پروفسور برایان آبل-اسمیت (Brian Abel-Smith) در سال ۱۹۷۶ نوشته است. هر چند فهرست و سیزده فصل کتاب به همراه مقدمه نویسنده، محتوای آن را به خوبی به تصویر می کشد، اما برای آگاهی دقیق تر از مطالب مندرج در صفحات گرانقدر این کتاب و همچنین شخصیت علمی و اجرایی نویسنده آن، ارائه توضیحاتی ضروری به نظر می رسد.

پروفسور آبل-اسمیت، استاد مدیریت اجتماعی در دانشکده علوم سیاسی و اقتصادی لندن از سال ۱۹۶۷ بوده است. وی تجربیات گسترده‌ای در سازماندهی و مدیریت «کمیته‌های نظام ملی سلامت- NHS- انگلستان» دارد. آبل-اسمیت به عنوان عضو بورد منطقه‌ای بیمارستان، رئیس دو بیمارستان آموزشی و سرپرست کمیته مدیریت بیمارستان انجام وظیفه کرده و دو بار هم به سمت مشاور ارشد دولت بریتانیا در خدمات اجتماعی انتخاب شده است. نظام خدمات بهداشتی بیش از ۱۸ کشور دنیا را از نزدیک مشاهده و بررسی کرده و برای خدمات سلامت چهار کشور مشاوره‌هایی در ابعاد مختلف داده است. آبل-اسمیت سالهای طولانی مشاور سازمان جهانی بهداشت بوده و دو کتاب با محتوای تأمین مالی خدمات بهداشتی برای این سازمان تألیف کرده است. نامبرده بیش از ۹ کتاب در عرصه‌های ناظر به سلامت و سازمانهای خدمات بهداشتی تألیف کرده است که کتابهای تاریخ حرفه پرستاری و بیمارستانها از آن جمله‌اند.

کتاب حاضر، عمدتاً ابعاد اقتصادی عرصه سلامت را هدف گیری و تحلیل

کرده است. هزینه‌های روبه‌رشد و فزاینده خدمات بهداشتی به عنوان معضل بزرگ کشورهای پیشرفته و توسعه‌یافته، نیازهای برآورده نشده این عرصه به رغم تخصیص منابع جدی به آن و چگونگی استفاده بهینه از منابع و سازماندهی مدیریتی صحیح و کارآمد در راستای حفظ ارزش پول و بهره‌وری فعالیتها، از جمله مسائل مطرح شده در این کتاب است. این کتاب به رغم پرداختن به مسائل ظریف و حساس اقتصادی، جامعه‌شناختی، اپیدمیولوژیک، مدیریتی و سیاسی، از بیانی روان و شیوا برخوردار است و تلاش نویسنده در نگارش آن عمدتاً معطوف به این نکته بوده است که گستره وسیعی از خوانندگان را تحت پوشش قرار دهد و در عین حال از تأکید و توجه عمیق به ارتقای سلامت جمعیت سراسر جهان، نادیده نگذرد.

گفته شده است که این کتاب در عین حال که کتابی استاندارد برای پزشکان، پرستاران، مدیران و دیگر صاحبان حرف عرصه سلامت است، برای هر فردی که علاقه‌مند به سلامت خود و فرزندان خود و به دنبال خدمات بهداشتی مطلوب‌تر و سالم‌تر است نیز مفید می‌باشد. یادآوری این نکته را لازم می‌دانم که این کتاب به رغم قدیمی بودن به عنوان اثری کلاسیک در اقتصاد و جامعه‌شناسی پزشکی و نهادهای مرتبط با آن ترجمه شده است. در واقع، خلأ موجود در ادبیات ناظر به بنیادهای اجتماعی و اقتصادی سلامت و تجربه سالها تدریس اقتصاد بهداشت و مدیریت خدمات بهداشتی در دانشگاههای کشور (به‌ویژه در دانشگاه علوم پزشکی تهران)، انگیزه قدرتمندی برای کار فشرده روی این اثر بود تا بتوانم به سهم خود، دینی را هر چند اندک، برای جامعه علمی کشور و داوطلبان یادگیری و تأمل ادا کنم.

واقعیت این است که موضوعات و مباحث گسترده و عمیق این کتاب چنان جاذبه‌ای برای من ایجاد کرد که بلافاصله برای برگرداندن آن به فارسی مصمم شدم. تحلیل‌های بسیار دقیق و ظریف نویسنده از بیمارستان‌سازی، آموزش پزشکی، صنعت دارو و پیچیدگیهای اقتصاد و سیاستهای دارویی، مهاجرت پزشکان و پرستاران، روابط حرفه‌ای و انسانی بین بیمار و ارائه‌کننده خدمات، لغزشهای سیاست‌گذاری در

کشورهای توسعه‌نیافته در تخصیص منابع که از اشراف گسترده او به نظامهای سلامت کشورهای مختلف دنیا حکایت دارد، به همراه شواهد متعدد برای استدلالها و استنتاجهای خود و طرح مسائل در بستر متغیرهای اقتصادی و اجتماعی و در جدول کلان توسعه ملی و ارتباطات بین‌المللی، نگاه و بینش جامعی از نویسندگان به نمایش می‌گذارد که آموختن آن بی‌تردید نیاز اساسی برای اهل اندیشه و سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان است.

من آنچه در توان داشتم برای ترجمه این اثر به کار گرفتم و بارها آن را ویرایش کرده‌ام. بسیار سعی کرده‌ام که متن روان و یکدستی از این کتاب به دست دهم، اما این بدان معنی نیست که محتوا را فدای قالب کرده یا کار بی‌عیب و نقصی فراهم آورده‌ام. بی‌تردید، خوانندگان فرهیخته و اساتید و دانشجویان عزیز از نقطه‌نظرهای اصلاحی خود ما را بی‌نصیب نخواهند گذاشت و در عرصه یادگیری و آموزش، تعامل سازنده را فراموش نخواهند کرد.

لازم می‌دانم از جناب آقای دکتر حمیدی که بزرگوارانه نسخه اصل این کتاب را در اختیار من نهادند، کلیه همکاران سازمان «سمت» و سرکار خانم مژگان امیری پریان نیز که زحمت بازخوانی و ویرایش فنی کتاب را به عهده داشتند صمیمانه سپاس‌گزاری کنم.

ابوالقاسم پوررضا

پیشگفتار

در سراسر دنیا هزینه‌های زیادی صرف خدمات بهداشتی^۱ می‌شود و بخش بزرگی از این هزینه‌ها از طریق پرداخت مالیات یا بیمه اجتماعی تأمین می‌گردد. دسترسی فزاینده به خدمات بهداشتی امروزه به منزلهٔ یک حق، مطرح شده است و تأمین آن برای همه و استفادهٔ همگان از آن، صرف‌نظر از اینکه قدرت خرید این خدمات وجود داشته باشد یا نه، وظیفه‌ای برای دولتهای نوین به شمار می‌آید.

اما چگونه و از چه طریق خدمات بهداشتی در ارتقای سلامت مفید است؟ بر اساس چه اصولی خدمات بهداشتی باید سازماندهی و تأمین مالی شود؟ چگونه می‌توان این خدمات را بهبود و ارتقا بخشید؟ چگونه می‌توان از وجود و دسترسی به طیف کاملی از خدمات در مواقع نیاز اطمینان حاصل کرد؟ چگونه می‌توان از اینکه پول صرف شده برای خدمات بهداشتی ارزش خود را به دست آورده است اطمینان حاصل کرد؟ آیا می‌توان دست متخصصان و صاحبان حرف سلامت را برای ارتقای کیفیت و کارآیی آزاد گذاشت؟ آزادی اهل فن حرفهٔ سلامت در رابطه با پاسخگویی به صندوقهای مالی عمومی تا کجاست؟ این پرسشها، هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهای توسعه نیافته مطرح‌اند.

این کتاب با این فرض نوشته می‌شود که می‌توان از مطالعه بازار خدمات بهداشتی و تجربهٔ عملکرد این بازار در فرهنگهای مختلف و در سطوح مختلفی از توسعه، درسهایی درباره سازماندهی و تأمین مالی خدمات بهداشتی آموخت. بنابراین بخش وسیعی از این کتاب در خصوص اقتصاد بهداشت به معنای وسیع کلمه است. اما در عین حال، قسمت عمده‌ای از آن به مدیریت عمومی و جامعه‌شناسی پزشکی

---

1. health services

می‌پردازد. مشکلات و مسائل سازماندهی و تأمین مالی خدمات بهداشتی را نمی‌توان با هیچ نگاه و چارچوب نظری مستقل از ارزش، حل کرد. من هم از اینکه به ارزشهای خود در بحثهای پایانی این کتاب فرصت ورود داده‌ام، نگرانی ندارم. در بخش اول این کتاب، ابتدا برای توصیف تکامل تاریخی سازماندهی و تأمین مالی خدمات بهداشتی در کشورهای گوناگون تلاش می‌شود. این اقدام به ناچار با محدودیت ادبیات موجود در این زمینه به زبان انگلیسی مواجه بوده است. اما هدف، مشخص کردن تضاد بین فرهنگها و نظامهای سیاسی مختلف است. فرصت بی‌نظیری برای محققان آینده وجود دارد که کار و تلاش مقدماتی مرا در راستای توسعه تاریخ خدمات بهداشتی جهان و مقایسه بین کشورها و قاره‌ها بهبود بخشند. کاملاً امیدوارم که مطالعات بیشتر، ناکافی بودن تلاشهای سنگین من را در ارائه یک توصیف کلی و احتمالاً نارساییهای آن را در مواردی نشان بدهد. علاوه بر این، توصیفی از این دست، هرگز نمی‌تواند به روز باشد. منابع و مآخذ نشان‌دهنده صحت اظهارات در زمان خود هستند.

سپس سعی می‌کنم که با چند سؤال اساسی دست‌وپنجه نرم کنم: خدمات رایگان یا توأم با یارانه چیست؟ چرا و به چه شیوه‌هایی بازار درمان تنظیم می‌شود؟ پس از این سؤالات، به بخشهایی از خدمات سلامت می‌پردازم که بحث جداگانه‌ای را هم به لحاظ نظری و هم در رابطه با بررسی تجربه کشورهای مختلف طلب می‌کند: آثار و نتایج روشهای مختلف پرداخت به پزشکان چیست؟ پیامدها و تأثیرات عملکرد صنعت جهانی دارو کدام‌اند و چگونه کشورها برای ساماندهی و مدیریت این صنعت تلاش می‌کنند؟ عوامل زیربنایی اقتصادی تولید و ارائه خدمات بیمارستانی کدام‌اند؟

بعد از این، معیارهای اساسی و زیربنایی برنامه‌ریزی بهداشت مورد بحث قرار می‌گیرند. خدمات بهداشتی چه کمکی به رفاه انسانی می‌کنند و آیا می‌توان آن را اندازه‌گیری کرد؟ رابطه بین سلامت و توسعه اقتصادی و اجتماعی چیست؟ به دنبال

آن، به طور جداگانه به برنامه‌ریزی در کشورهای توسعه‌یافته‌تر و کشورهای در حال توسعه می‌پردازم. در نهایت، آموزش و تربیت در عرصه پزشکی و سلامت را مورد تأمل و تحلیل قرار می‌دهم.

پیشنهاد نگارش چنین کتاب بلندپروازانه‌ای را دوستم دکتر آرکی کاکرن^۱ در زمانی مطرح کرد که به اتفاق هم در ارتفاعات داووس سوئیس، سوار بر تله‌اسکی بودیم. در آغاز امیدوار بودیم که این کار، یک کار مشترک باشد، ولی فشار مسئولیت‌های دیگر، همکاری او را به عنوان یکی از مؤلفان کتاب ناممکن ساخت. اما دیدگاه‌های او، به‌ویژه در کتاب بسیار تأثیرگذارش با عنوان *اثربخشی و کارایی*، به شدت افکار مرا تحت تأثیر قرار داد و من، از بابت آنچه به من آموخت و نیز طرح نقطه نظراتی که به اولین نسخه دست‌نویس این کتاب داد، بسیار مدیون او هستم.

از بقیه کسانی که با لطف بسیار، نسخه اولیه این کتاب را خواندند از جمله: خانم آیدا مریم^۲، آقای دیوید پیچاود^۳، دوشیزه جنیفر روبرتز^۴، خانم رزمیری استیونس^۵ و دوشیزه دوروتی رایس^۶ و همکاران او در دپارتمان بهداشت، آموزش و رفاه (ایالات متحده)، بسیار سپاس گزارم که با ارائه نظرهای بسیار ارزشمند، پیشنهادها و منابع به روند شکل‌گیری این کتاب بسیار کمک کردند.

تقریباً همه این کتاب پیش از آنکه من به عنوان مشاور ویژه وزیر خارجه در مارس ۱۹۷۴، به دفتر بهداشت و تأمین اجتماعی ملحق شوم جمع‌آوری شد. کاری که از آن به بعد کرده‌ام، عمدتاً از نوع بازنگری و ویرایشی بوده است. دیدگاه‌های عنوان شده، بی‌تردید و به طور کلی از آن من است و از دسترسی‌ام به اطلاعات رسمی در ماه‌های اخیر تأثیر نپذیرفته است.

برایان آبل - اسمیت

-
1. Archie Cockrane
  2. Ida Merriam
  3. David Piachaud
  4. Jennifer Roberts
  5. Rosemary Stevens
  6. Dorothy Rice